

Ochrona małoletnich przed alkoholem w polskim prawie karnym

Alkohol jest tym środkiem psychoaktywnym, który powoduje najwięcej zagrożeń i niebezpieczeństw. Jest on powszechnie dostępny, a siłą tradycji wpisany jest on w rozmaite okoliczności naszego życia. Nierzadko istnieje też przyzwolenie na jego spożywanie nie tylko w okolicznościach, w których jest to dopuszczalne.

Przedmiotem pracy jest wyszukanie w polskich regulacjach prawnych przepisów dotyczących ochrony małoletnich przed alkoholem i ich gruntowna analiza prowadząca do ustalenia, czy regulacje te chronią małoletnich przed alkoholem. Ponadto celem opracowania jest ocena, czy są one wystarczające dla osiągnięcia takiego rezultatu oraz sformułowanie postulatów zmian prawa, aby ochrona ta była bardziej efektywna.

W pracy posłużono się metodą formalno-dogmatyczną polegającą na analizie obowiązujących aktów prawnych, przede wszystkim ustawy z 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz kodeksu karnego z 1997 r. Starano się także poznać i wskazać stanowiska reprezentantów nauki prawa odnosząc się do nich, w tym z podejściem aprobującym lub negującym co do niektórych z kwestii. Ważne znaczenie miała również metoda prawnohistoryczna, którą wykorzystano dla omówienia przepisów antyalkoholowych już obowiązujących, ale których poznanie jest istotne dla całościowego obrazu problematyki rozprawy. Użyto też metody analizy danych statystycznych w zakresie przestępstw rozpijania małoletnich, sprzedaży i podawania im napojów alkoholowych oraz znajdowania się nieletnich w ogóle, ale także nieletnich sprawców czynów karalnych, pod wpływem alkoholu.

Rozprawa podzielona została na pięć rozdziałów. Tytuł pierwszy z nich brzmi: „Alkohol w życiu małoletnich jako czynnik zagrażający ich zdrowiu oraz rozwojowi”. Został on podzielony na trzy podrozdziały: „Ochrona małoletnich przed alkoholem w perspektywie regulacji międzynarodowych, europejskich oraz konstytucyjnych dotyczących ochrony ich zdrowia oraz rozwoju”, „Pojęcie małoletniego w kontekście jego ochrony przed alkoholem” oraz ostatni: „Przyczyny, konsekwencje i rozmiary spożywania alkoholu przez małoletnich”. W rozdziale tym zostały omówione regulacje prawne na podstawie prawa międzynarodowego i europejskiego w zakresie praw dziecka związanych z ochroną małoletniego przed alkoholem poprzez zapewnienie mu chociażby prawa do prawidłowego rozwoju, jak też prawa do zdrowia. Wyjaśnione zostało także podstawowe pojęcie pojawiające się w pracy - małoletni.

Wypunktowane zostały przyczyny sięgania przez dzieci i młodzież po alkohol, a także konsekwencje jego spożywania, które mają skutki nie tylko w sferze zdrowotnej ale również społecznej.

W skład rozdziału drugiego „Prawnokarne konsekwencje sprzedaży i podawania alkoholu małoletnim, jego sprzedaży, podawania i spożywania w miejscach ich przebywania, rozpijania małoletnich oraz jego reklamy i promocji wobec małoletnich” wchodzi podrozdziały: „Sprzedaż i podawanie alkoholu małoletnim oraz jego sprzedaż, podawanie i spożywanie w miejscach ich przebywania”, „Rozpijanie małoletnich”, oraz „Reklama i promocja alkoholu skierowana do małoletnich i z ich udziałem”. W rozdziale tym nie tylko odniesiono się do regulacji obecnie obowiązujących, ale także do ustaw obowiązujących poprzednio, w tym kodeksu karnego z 1969 r., ustawy z 1920 r. o ograniczeniach w sprzedaży napojów alkoholowych, ustawy z 1931 r. o ograniczeniach w sprzedaży, podawaniu i spożyciu napojów alkoholowych (przeciwalkoholowa), ustawy z 1956 r. o zwalczaniu alkoholizmu oraz ustawy z 1959 r. o zwalczaniu alkoholizmu. Oprócz kwestii stricte prawnych poruszono tu także, choć jedynie w niezbędnym zakresie, zagadnienia z zakresu prawa administracyjnego, w szczególności dotyczące zezwolenia i jego utraty na sprzedaż napojów alkoholowych.

Trzeci rozdział dotyczy spożywania alkoholu przez małoletnich jako czynnika ich pokrzywdzenia niektórymi przestępstwami. Dzieli się on na dwa podrozdziały: „Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu” oraz „Przestępstwa przeciwko wolności oraz przeciwko wolności seksualnej i obyczajności”. W tej części pracy, niejako ponad zasadniczy nurt jej rozważań, zwrócono uwagę na najpoważniejsze przestępstwa, których ofiarami mogą być małoletni będący pod wpływem alkoholu, a którym w literaturze nie poświęca się w tym kontekście zbyt wiele uwagi. Analizom poddano także problem odpowiedzialności kobiet w ciąży nadmiernie spożywających alkohol. Wyodrębniono również przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności możliwe do zaistnienia ze względu na różne stany upojenia alkoholem, w zależności od tego, czy małoletni sam wprowadził się w stan upojenia alkoholowego, czy został w ten stan wprowadzony przez inną osobę, która go następnie wykorzystwała seksualnie.

Natomiast rozdział czwarty został zatytułowany: „Postępowanie z małoletnimi spożywającymi alkohol”. Dzieli się on na cztery podrozdziały: „Postępowanie z osobami do lat 18 mającymi problemy z alkoholem jako przejaw ich demoralizacji oraz determinanta

popelniania przez nich czynów karalnych”, „Procedury związane ze sprawdzaniem stanu po spożyciu alkoholu oraz stanu nietrzeźwości”, „Środki stosowane wobec osób poniżej 18 roku życia spożywającymi alkohol”, „Środki stosowane wobec rodziców osób do lat 18 mających problemy z alkoholem”. Zagadnienia te są ważne, gdyż wielokrotne spożywanie alkoholu przez dziecko stanowi przejaw jego demoralizacji, jak też implikuje wiele różnych złożonych konsekwencji.

Ostatni rozdział „Sprzedaż i podawanie alkoholu małoletnim, przestępstwo ich rozpijania, przestępstwo reklamowania i promocji napojów alkoholowych wobec małoletnich oraz przestępczość nieletnich pod wpływem alkoholu w świetle danych statystycznych w latach” zawiera niezbędną analizę tych danych. Pomyślany on został jako dopełnienie całości i w przeciwieństwie do rozdziałów go poprzedzających, które utrzymane są w konwencji rozważań dogmatycznych z odniesieniami do orzecznictwa, jest rozdziałem, który postrzegać można jako kryminologiczny, gdyż obrazuje rozmiary zachowań sprzecznych z prawem w zakresie kontaktów małoletnich z alkoholem i tego następstw.

Analiza aktów prawnych i stanowisk przedstawicieli nauki prawa pozwoliły na wysnucie wielu wniosków, które zostały wyeksponowane w pracy. Oparto ją na tezie głównej, że de lege lata przepisy polskiego prawa karnego są ukształtowane w sposób umożliwiający ochronę małoletnich przed alkoholem, jednak problemem jest ich przestrzeganie. Pożądane są też pewne ich zmiany, które mogłyby przyczynić się do podwyższenia standardu prawnokarnej ochrony małoletnich przed alkoholem, co do których sformułowano w pracy postulaty de lege ferenda.

Polish penal law on protection of the minors from the alcohol

Alcohol is the psychoactive substance which causes the most risks and dangers. It is generally available and by the power of tradition it is a part of various events in our lives. Its consumption is often permitted not only in the acceptable circumstances.

The purpose of the thesis is to find in Polish legal regulations some rules regarding the protection of minors from the alcohol and to analyze those rules in order to decide if they really protect the minors from the alcohol. Moreover, the goal is also to determine if those regulations are sufficient to achieve such a result and to formulate the postulates to change the law to make the protection even more effective.

In the thesis, a formal-dogmatic method has been used which involves an analysis of legal acts currently being in force, especially the law from 1982 on upbringing in sobriety and counteracting alcoholism and the Penal Code from 1997. The opinions of the representatives of law science have been indicated and referred to in either approving or disapproving way. The legal-historical method is also significant and has been used to scrutinize the current anti-alcohol regulations the awareness of which contributes to the comprehension of the global matter of the thesis. There has also been used a method of statistical data analysis in terms of crimes of inducing minors to drink, selling and providing them with alcoholic drinks, as well as the minors, or the juvenile offenders of criminal acts, being under the influence of alcohol.

The thesis consists of five chapters. The title of the first one is: "Alcohol in life of the minors as a factor endangering their health and development." It has been divided into three subchapters: "Protection of the minors in terms of international, European and constitutional regulations regarding protection of their health and development," "Definition of the term minor in the context of alcohol protection" and the last one: "Causes, consequences and the extent of the minors drinking alcohol." In this chapter, there have been presented legal regulations based on international and European law in terms of children's rights regarding the protection of minors from the alcohol through ensuring them at least the right to develop properly as well as the right to health. The term 'minor' appearing in the thesis has been explained. The reasons why children and teenagers drink alcohol, the health and social consequences of it have been enumerated.

The second chapter “Criminal consequences of selling and providing minors with alcohol, selling, offering and drinking alcohol in the places where the minors are and the advertising of alcohol” consists of subchapters: “Selling and offering alcohol to minors and selling, offering and drinking alcohol in places where the minors are,” “Inducing minors to drink,” “Alcohol advertising directed to the minors and with their participation.” In this chapter, there is the reference made not only to current regulations but also to past laws, including Penal Code from 1969, the act from 1920 on fighting alcoholism and the act from 1959 on fighting alcoholism. Not only have the criminal matters been brought up but also the administrative ones, especially regarding the permission of selling alcoholic drinks and its loss.

The third chapter is about the minors drinking alcohol, where the alcohol is the factor of the harm of some crimes. It is divided into two subchapters: “Crimes against life and health” and “Crimes against the liberty and against the sexual liberty and decency.” In this part of the thesis the attention is brought to the most serious crimes – the victims of which may be the minors being under the influence of alcohol, to which not too much attention is paid in the literature. The problem of responsibility of pregnant women consuming alcohol excessively has also been analyzed. There have also been indicated the crimes against sexual liberty and decency which are likely to appear as a consequence of the influence of alcohol depending if the minors got drunk by themselves or if there was the third party involved who abused them sexually afterwards.

The fourth chapter is entitled “Treatment of minors consuming alcohol.” It consists of four subchapters: “Treatment of people under age of 18 facing alcohol problems as a manifestation of their demoralization and as a determinant of crimes commitment, “Procedures referring to checking the state after having drunk alcohol and the state of insobriety, “Measures applied to people under age of 18 consuming alcohol, “Measures applied to the parents of people under age of 18 having alcohol problems.” These matters are important as minors consuming alcohol are the sign of demoralization and can cause various complex consequences.

The last chapter “Selling and offering alcohol to minors, crime of inducing them to drink, crime of advertising the alcoholic drinks and juvenile crime under the influence of alcohol in the light of statistical data in years” contains the indispensable analysis of this data. This chapter is supposed to be complementary to the previous part of the thesis and in the contrary to its dogmatic considerations referring to jurisdiction, it can be perceived as criminological since it

presents the extents of conduct opposite to the law in terms of the contact of minors with the alcohol and its consequences.

The analysis of legal acts and the opinions of the representatives of law science allows to come to conclusions which have been presented in the thesis. It has also been based on the main idea that *de lege lata* the regulations of Polish criminal law are formulated in a way which enables the protection of the minors from the alcohol, however the problem is the compliance of the law. Some changes are also desirable as they could contribute to make the protection of the minors from the alcohol better, for those changes there have been *de lege ferenda* postulates formulated in the thesis.